

NĚMČINA: METODICKÝ LIST

Název: Cizí jazyk v předškolním věku? Ano? Nebo snad ne?

Cílová skupina: Učitelé MŠ

Na otázku, kdy a zda má smysl seznamovat děti předškolního věku s cizím jazykem, neexistuje jednoznačná odpověď. Zastánci raného osvojování cizích jazyků¹ vyzdvihují schopnost malých dětí imitovat zvukové (fonetické) vzory, přistupovat k cizímu jazyku bez obavy z možné chyby či rychle si zapamatovat relativně velké množství informací. Odpůrci raného zprostředkování cizích jazyků naopak upozorňují na dosud neautomatizované především výslovnostní (artikulační) prvky a jazykové struktury mateřštiny, které by mohly být dalším osvojovaným jazykovým kódem negativně ovlivňovány².

Oba mezní názory mají jistě v konkrétních případech své opodstatnění, nelze je však v žádném případě absolutizovat, neboť způsoby, jimiž si člověk od narození osvojuje v rovině receptivní a následně i produktivní svůj první jazykový kód, svou mateřštinu, popisuje psycholingvistika jako „proces součinnosti a spolupůsobení biologických, kognitivních a sociálně-interaktivních předpokladů“³, jenž by ale zůstal při absenci jednoho z předpokladů nedokončený.

Biologický předpoklad pro osvojení mateřštiny tvoří optimální zrání a rozvoj mozkových schopností jedince, zejména pak dominanci zapojení levé nebo pravé mozkové hemisféry, tzv. lateralizaci, jež ovlivňuje způsob zpracovávání podnětů a informací. Levá mozková hemisféra⁴ je schopna analytického, logického a zejména jazykového zpracovávání informací. Analytická schopnost levé hemisféry se projevuje v rozpoznávání větných (syntaktických) struktur a matematických vztahů a její nedostatečný vývoj nebo poranění způsobuje mj. afatické a dysfatické stavy, tedy neschopnost souvisle hovořit nebo souvislému projevu porozumět.

Pravá hemisféra zpracovává dle poznatků neuropsychologů zvukové podněty zejména jazykového a melodického charakteru, je tedy např. zodpovědná za fonetickou správnost imitovaného jazykového vzoru. Její další funkce umožňují orientaci v čase, tedy dekodování a kódování informací podle toho, zda se vztahují k přítomnému prožitku nebo k minulosti. Pravá hemisféra řídí i emotivní a intuitivní vzorce lidského chování, k nimž rozvoj osvojovaného jazyka v rané fázi vývoje člověka rozhodně patří.

Z uvedeného lze jednoznačně odvodit, že pokud nemá dítě ukončen základní rozvoj jazykového vyjadřování, tj. fyziologický rozvoj obou mozkových hemisfér, což se projevuje faktem, že není bez problémů schopno komunikovat v mateřštině s nejbližším okolím (rodinou) a známými osobami (učitelé v mateřské škole, vrstevníci v herní skupině), není vhodné je uměle zatěžovat/přetěžovat jakýmkoli působením jiného jazykového kódu⁵. Neautomatizovaná fonetická správnost jazykového projevu v mateřštině je překážkou správné výslovnosti v jazyce cizím⁶, neschopnost bez zaváhání pojmenovat osoby, předměty a jevy z nejbližšího okolí vede k nepřiznání cizojazyčného znaku k objektivní skutečnosti⁷. Tyto dva aspekty by měly být rozhodně

¹ OKSAAR 1987, WODE, 2009

² FENCLOVÁ (2005/2006, s. 45)

³ SLOBIN, D.I.: Language change in childhood and in history dle APELTAUER (2007, s. 19)

⁴ BUTZKAMM (2002)

⁵ Uvedený výrok se netýká přirozené bilingvní rodiny, kde je dvojjazyčné působení rodičů na dítě v obou jazycích vyvážené a soustavné, a kdy jazykové působení rodičů postupuje v přímé interakci s výchovou.

⁶ LOJOVÁ (2009, s. 3)

⁷ Do naší mateřské školy docházel před nedávnem šestiletý český chlapec, jehož rodiče pobývali pracovně v Asii a on tam po dva roky navštěvoval anglickou školku. I doma se rodiče snažili upevňovat jeho anglickou jazykovou kompetenci, v češtině s ním komunikovali výhradně na instrumentální témata (jídlo, spánek, hygiena apod.). Po návratu do ČR byl chlapec před zápisem do základní školy umístěn od října do MŠ a zde se projevily problémy, které by v uvedeném věku nemohl mít, kdyby byl jeho jazykový vývoj v češtině a angličtině rovnoměrný. Chlapec byl schopen bez problémů pojmenovávat česky i anglicky konkrétní činnosti a předměty instrumentálního charakteru, u pojmenování abstraktních (např. pojmenování ročních období, lidských vlastností, synonymické škály sloves pohybu, abstraktních pojmů) však nebyl schopen danou skutečnost ve své mateřštině, češtině, jazykově adekvátně ztvárnit. Rodiče byli velmi nepřijemně překvapeni, že při zápisu do školy dostali doporučení navštívit pedagogicko-

při doporučení rodičům, zda zařadit či nezařadit dítě do aktivit vedených v cizím jazyce.

Další kognitivní charakteristiky dětí předškolního věku jako jsou dobrá mechanická paměť, hravost, zvědavost, ochota spolupracovat, respekt k učiteli jako autoritě na straně jedné a omezená schopnost delší koncentrace, jistá těkavost či neochota setrvat u jednoho tématu na straně druhé, jsou proměnnými, které jsou spíše individuálního charakteru, a je možno je během pedagogického procesu dále rozvíjet nebo postupně odstraňovat.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat zejména rozvoji kvality a kapacity mechanické paměti, jež je hlavním předpokladem k úspěšnému rozvoji cizojazyčné kompetence v předškolním věku.